

ZABORAVLJENI KRALJ GUDU

Prvi deo

ANA Marija MATUTE

Preveo sa šanskog
Igor Marojević

■ Laguna ■

Naslov originala

Ana María Matute

OLVIDADO REY GUDÚ

Copyright © Ana María Matute, 1996.

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Ovu knjigu posvećujem sećanju na H. K. Andersena,
Jakoba i Vilhelma Grima i Šarla Peroa.
Svemu što sam zaboravila.
Svemu što sam izgubila.*

SADRŽAJ

KRALJEVINA OLAR

PRVI DEO

Plemići	15
Olar	37
Vanbračni sinovi	69
Priča o maloj Lukavoj	89
Najmlađa kraljica.	141
Prinčevi	167
Veprova smrt	197

DRUGI DEO

Guđu, kralj	215
Varnica i vatra	261
Braća.	283
Stablo igara	311
Raspolučeni kamen	343
Nešto se rađa, nešto umire	393
Izvori vode	441

KRALJEVINA OLAR

PRVI DEO

I

PLEMIĆI

1

Sinovi vojvode Olara od oca su nasledili izuzetnu telesnu snagu, sive oči, grubu riđu kosu i ponižavajuće kratke noge.

Najstarije dete, Sikrosio, od sve braće je imao najcrveniju kosu a nadmašivao ih je i snagom i krupnim stasom, okretnošću u rukovanju mačem i smelošću. Nasuprot tome, beše najrdaviji konjanik među njima, upravo krivicom tih kratkih nogu, debelih i blago zakrivljenih, koje su neki – iza njegovih leđa – nazivali šape. Ako bi se neko neoprezan ili zlonameran usudio da to natukne u njegovoj blizini, ne bi pozeleo, ili mogao, više ikad da ponovi.

Od najmlađih dana Sikrosio je jasno stavljao do znanja da nije baš stidljiv, strpljiv ni obziran u postupcima prema bližnjima. Njegova neustrašiva priroda, njegova priroda uopšte, nije poznavala malodušnost, bolest, kukavičluk, sumnju, poštovanje niti saosećanje. Izgovarao je isključivo jasne reči kako bi bio shvaćen i obično nije slušao ono što su drugi imali da kažu a da se nije odnosilo na njegovu ličnost ili na konja. Nije baš dugo razmišljao o tuđim poslovima u vezi sa ratom, sukobom vitezova ili suseda i, uopšte, klonio se sveg onog naglabanja koje ne bi imalo veze s njegovim potrebama. Kada se ne bi sukobljavao, provodio je radni dan baveći se oružjem i jahanjem, lovom, izvesnim ratničkim vežbama

i ličnim zadovoljstvima koja nisu bila naročito složena, a uistinu ni zahtevna. Po prirodi je bio veseo i bučan i mnogo češće je rasipao smeh nego reči. Kako se govorilo, od njegovog grohota bi zadrhtala i stena, i mada je računao na to da će se verovatno jednog dana sam đavo pobrinuti za njegovu dušu, o njoj je imao tako maglovitu i oskudnu predstavu – u dubini svog bića nije verovao da tako šta postoji – da je za to mario malo ili nimalo. Svom silinom je voleo život – naravno, svoj – i trudio se da iz njega iscrpe sav mogući sok i svu moguću srž. Na svoj način je u tome i uspevao.

Ali jednog dana Sikrosio je upoznao užas. Užas je rođen u jednom sećanju, a vrhunio je u jednom predskazanju. Sećanje se na njega svalilo neočekivano, javljalo se sve učestalije, da bi mu na kraju zagorčalo deo života. Predskazanje, koje je došlo mnogo kasnije, konačno ga je uništilo.

A sve je počelo jednog jutra, u vrlo rano proleće, kraj reke Oser.

Te zime je bio napunio devetnaest godina. Znao je – ali nikada nije upamtio kada, ni u kojim okolnostima – da je završio lov, da je bio umoran i da se bio prostro na mladu travu nadomak padine uz reku. Pored gustiša, koji je na drugoj obali Osera prelazio u prašumu, još je bilo zaleđenih i snežnih delova koji se nisu topili po senovitim pukotinama.

Za sve oblasne žitelje, poreklo reke bilo je zagonetka. Njen rodni izvor izbijao je u severnom gustišu, tamo gde niko nije zalazio. Od samog njenog imena – za koje nisu znali kako je nastalo – pretrnuli bi kao od reči neke zabranjene knjige ili ponovnog susreta koji niko nije želeo i na koji bi ih sama pomisao uznemirila.

Odjednom, korov je pomerilo nešto što nije bilo povetarac, niti ljudski ni životinjski korak, ni lepet krila – ništa što bi njegovo lovačko uvo poznavalo. Bez naročitog razloga – nagon ju je na to upozorio – jedna užasnuta ptica je pobegla i uskoro pala kraj njega, kao ranjena. Ali nije bilo krvi ni na njenom perju niti u mirisu jutra. Bila je to neobjašnjiva smrt, neka vrsta pada samog od sebe, lišenog rana, nešto u čemu je pokazala samo tragove svog užasa

ili neizmernog straha, tog nevidljivog oružja. Osmotrio je njen poslednji drhtaj na zemlji, video je kako treperi, izdiše i kako se, na kraju, ukipljuje.

Sikrosio se nije ni pomerio prema njoj. Bio je pao zrak svetlosti koja je presvlačila odsjaj tog jedva niklog sunca koje je izgledalo kao tečnost što se razliva po nebu. Onda je osetio kako mu pod telom zemlja vrlo lagano drhti. Za nekog ko ne bi poznavao grubost i krhkost prirode kao on, bio je to gotovo neprimetan drhtaj sličan gluvoj grmljavini: bubnjanje udaljenih doboša koje je, ipak, nemo.

Sikrosio je primetio kako mu se telo obliva znojem, iako vrućina još nije bila stigla u te predele. Onako kako je toliko puta video da čine zmije i salamanderi, odgmizao je do gušćeg korova i opalog lišća i pribio dršku kratkog koplja uz bok. Onda je zapanjeno čuo kopita svog konja – koji je do tog trenutka pasao u blizini – u ludačkom begu. Njegov rzaj je presekao nebo poput kakve strele smrti koju je Sikrosio, jasno i telom, omirisao: bio je to vonj koji je dobro poznavao.

Morao je da uloži veliki napor kako mu se odjednom otežali kapci ne bi sklopili. Obično mu nije bilo nimalo teško da sva čula drži u budnom iščekivanju, ali u tom trenutku neka velika težina, neki bolni osećaj beskorisnosti ovladao je celim njegovim bićem; i samo zbog zasenjenosti koju je taj osećaj u njemu pobudio nije potpuno pao u taman i gust predeo što se lagano otvarao pred njim. Učinilo mu se da je čuo udare sopstvenog srca o zemlju. „Ali pred kim? Pred čim? Šta je to što preti odande... sa dna reke?“

Strah je za njega bio nešto potpuno novo i osetio je gorčinu. U drugim prilikama, ako bi nanjušio neku pretnju, srce mu je gotovo radosno poskakivalo pred blizinom bitke i ubijanja. Ali nije to bio ovaj grubi otkucaj koji ga je potresao i koji je – opirao se da poveruje u to – toliko ličio na strah. Ni u najopasnijim trenucima svog života nije imao bleđu pomisao na smrt, ali u tom času, smrt je dirala njega, samo njega. I nije osećao samo strah nego nešto još gore: hladan gust znoj, kao osećaj sopstvenog umiranja.

Posle mu je do ušiju stiglo tiho i ritmično udaranje. Delovalo je kao samo jedan udarac, ali bilo je sačinjeno od mnoštva drugih:

jedan u mnogima, kao krila što se sva u isti mah šire, sa trepere-
njem i tačnošću dobro uvežbanih talambasa. Dolazio je odande ka
dole i udarao o vodu. U tom predelu jedva da je bila poneka barka
od onih koje su koristili ribari nastanjeni kraj jezera. „To su vesla.
Vesla koja udaraju po reci. Dolaze sa severa.“

U tom trenutku njegov strah bio je očigledan koliko i malak-
salost njegovih udova i sklonost njegovih kapaka da se zaklope.
Ukočen, ispružen i bespomoćan poput lista otpalog sa stabla,
pomislio je: „Najobičniji povetarac bio bi dovoljan da me odvu-
če.“ Tada ih je video prvi i poslednji put u životu. I nikada nije
mogao da ih zaboravi.

Slan ukus obuzeo mu je nepca i jezik i jasno je video neko sivo
i ledeno more kako nastaje kroz maglu što mu je okruživala svest.
Pokriveno njegovim najskrovitijim sećanjem, sivo i ledeno more
bez obale rasprostrlo se i navalilo na njega, ispresecano zagluš-
jućim, najokrutnijim mogućim kricima galebova. U najudaljeni-
jem sloju svog sećanja, pre nego što bi se ta uspomena izbrisala,
ponovo ju je prepoznao.

Potom se polako kao u košmaru, iz tamnozelenog sveta reke
pojaviła ogromna i visoka glava zmaja. Bila je gnevna, neumolji-
va, pokrivena krljuštima, njene oči od zlatne vatre presecale su
odbleske samog sunca. Lep i u isti mah užasan prizor rastao je
pred njim. Izašao je iz korova i digao vrat, kao krik.

Sikrosio je imao snage samo da se obema rukama odupre o
ledinu, da zarije nokte u peskoliku padinu i da u onom što je video
prepozna zmaja iz svojih najskrovitijih snova; zmaja koji je sve-
tleo u sivim očima njegovog oca, za kog je pomislio da ga je bio
primetio kako se vrti na dnu nekog krčaga piva. Bio je to njegov
stari, omraženi, voljeni, poznati, nepoznati, željeni, zastrašujući,
divlji zmaj koji ga je po prvi put potapao u strmu i odvratnu svest
užasa.

Potom su došli oni.

U prvo vreme, posle tog dana, sećanje na taj prizor pohađalo je
Sikrosija bez vidnog razloga, na najneočekivaniji način, između

krčaga penušavog piva ili u krajnje prijatnom društvu. Kao da se
sunovratilo, sećanje, sama zagonetna slika one ptice, počinjalo
bi da mu udara o srce: i tamo bi ponovo oživelu i poletelo, pre-
tvoreno u sliku lešinara. U takvim prilikama Sikrosio bi završio
na podu trzajući se u grčevima, bleđ kao da mu je upravo isisana
poslednja kap krvi.

Nije bilo preporučljivo biti u njegovoj blizini kad bi došao k
sebi. Uvek je bio nasilan i bezobziran, ali užas ga je vratio jednom
sebi koji je po brutalnosti bio potpuno dno, gotovo obična živo-
tinja. Njegovo ne mnogo visoko čelo sve dublje bi se nabiralo,
pretvarajući se u brazdu koja bi mu zbrkala obrve i kosu u crve-
no-crnu masu – više crvenu nego crnu. Oči bi mu se iskolačile u
odlučan i tako svirep pogled da su ga retki mogli izdržati a da se u
potpunosti ne izgube. Uvek je bio malorek i nije delovalo pretera-
no čudno ako bi zamenio reči manje-više razumljivim groktajima.
Međutim, ono što je bilo najneobičnije, i što je ozbiljno prestrašilo
ljude iz njegovog okruženja, bilo je polagano ali neumoljivo išče-
zavanje njegovog smeha.

Kad bi mu sred grčeva zablesnule uspomene, ponovo bi se pri-
setio kako je slično drhtao samo onda kada je bežao od onih koji
su želeli da ga svirepo ubiju, da bi se na kraju sakrio u pećinu za
koju je samo on znao. Ali izgleda da se u njoj krio tokom čitave
zime; a ako ga je pećina oslobodila smrti koja ga je napolju pro-
ganjala, zamalo da mu je, zbog hladnoće, obezbedila smrt unutar
sebe. Sikrosio je tada još jednom pokazao da mu prirodnim putem
nije lako nauditi.

Međutim, jednog prolećnog jutra pored Osera, sećanje mu je
donelo prokleti prizor njega samog i to ga je uništavalo. Celim
bićem je uranjalo u to slepilo, u potpuno nerazumevanje kako mu
se to dogodilo, dok ga nije pretvorilo u priviđenje samog sebe, ili
onoga što je nekada verovao da jeste. Jer tog jutra, i tokom onog
što se tad desilo, san mu je oduzeo jedan činilac koji je postojao
u njemu ili u svetu kojim je do tada bez ikakvih prepreka gazio,
a čiju prirodu sebi nikada nije mogao da objasni. „To je čudna,
čudna, čudna priča“, ponavljao je sebi tvrdoglavo. Kada bi došao
k sebi, užas bi se topio, nestajao sam pred sobom i pretvarao se

tek u komadić straha, bedan plen na peskolikom tlu što se spuštalo prema reci.

Međutim, uprkos njegovoj odvažnosti, snazi i taštini, pa i uprkos tom njegovom užasu, Sikrosio ni po čemu nije bio naročit. U poređenju s većinom barona, grofova i vojvoda koji su se sukobljavali godinama i godinama u toj dugoj pograničnoj oblasti gde se rodio, Sikrosio je pre nego išta drugo bio prost čovek.

2

Nasuprot tome, vojvoda Olar, otac Sikrosija i još petorice muškaraca, nije bio prost čovek. Kralj je nagradio njegovu odanost dodelivši mu najprostraniju i najbezbedniju oblast pri granici i tamo se posle jednog čuvenog dana hoda smestio, proveo tu desetina godina, i sagradio grubo drveno utvrđenje koje će kasnije postati toranj a još mnogo kasnije središte prave kraljevine.

Ali do toga nikad ne bi došlo da vojvoda Olar nije prihvatio ovu po zdravlje štetnu i nepovoljnu nagradu za velike žrtve koje je prineo za svog kralja – među kojima je i parče desnog stopala i polovinu vilice. Za njegovog života utvrđenje je dva puta paljeno a jednom gotovo uništeno. Međutim, istina je i da je za njegovog života utvrđenje obnovljeno, na istom mestu: na brdu što bi se najviše zazelenelo s proleća, sa svih strana izloženom vetrovima, blizu Osera; i iz stražarnica utvrđenja mogla se pažljivo osmatrati gotovo cela ta oblast koja je bila podeljena, koliko na nestalan, toliko i na odlučan način, zahvaljujući neizbrojnom i surevnjivom društvu sitnih plemića i zastrašujućem grofu Terzgarinu čiji život i priključenja nisu baš delovali umirujuće: bio se pobunio protiv kralja, i prisustvo Olara i njegova vernost vladaru, kao ni poklon u vidu rečenog poseda, nisu bili ni najmanje slučajni. Može se reći da je neprijateljstvo između Terzgarina i Olara nastalo još pre no što je potonji kročio na tu zemlju.

Ostatak sitnih vlastelina i barona, kakvih je oblast bila puna, nije se razlikovao po prijateljstvu prema došljaku, kraljevom štićeniku, koga su mrzeli i od koga su, neprikriveno ili jedva prikriveno,

želeli da postanu nezavisni. Ali njihove trupe, regrutovane na selu, uistinu su činili bezvoljni i malodušni ljudi, nimalo raspoloženi za borbu. Ta gospoda nisu mogla da se obogate ni od zemlje. Dakle, mogla su da računaju jedino na sopstvenu prevejanost, okrutnost i besmislenost i nedoslednu smelost. Smrt je bila tako česta u tom uskom i dugačkom pojasu zemlje da su se na nju na kraju navikli i nisu je se previše plašili. „Iole čvrst čovek se na sve navikne“, obično je govorio sam vojvoda sinovima i potčinjenima. Nije to bilo tek tako, jer su se i plemići i vazali na kraju navikli čak i na njega. Naravno, svi osim Terzgarina.

U tom kraju koji se graničio sa istočnim delom kraljevine i koji je, istini za volju, bio prava zabit, Olar je stekao nove posede posle razvlašćenja i osude na smrt petorice vrlo buntovne i ratoborne gospode, sve kažnjenika po osnovu nevernosti kruni, razbojništva i dugačkog niza sitnijih zločina. Bio je to, ipak, jedini koliko-toliko plodan deo oblasti u kojoj se, pored toga nalazilo najveće od trideset dva jezera od kojih su neka bila toliko mala da nisu zasluživala taj naziv, a poneka tako puna blata da su ih svi, s razlogom, nazivali močvarama. Zahvaljujući tome, kao i trima rekama i pokojoj rečici, moglo se obezbediti nešto ribe a zemlja je bila bolje đubrena. Uz to, vojvoda je posedovao nekoliko varoši, slugu i vazala koji su svi bili pod njegovom zaštitom.

Prema severu se prostirala šuma koja je omogućavala bolji ulov, a na istok visoka tundra kroz koju je vodio put do kralja i gde se utvrdio mali posed sveštenika Abundiosa koga je vladar – a stoga i Olar – poštovao i voleo. Završetak poseda, celom istočnom dužinom, bio je obeležen stepom i ova prirodna granica samo je izgledala kao prekinuta zagonetnom grofovijom koja se zvala Država Klanaca – i, kako se pričalo, bila bogata divnim mineralima – a njen knez Terzgarino. Ka jugu, granice zemalja vojvode Olara pomerale su se shodno sukobima sa šaćicom barona, a visoki planinski venac činio je njegovu prirodnu među prema jugoistoku.

Između planinskog venca i vojvodinih poseda, više ka istoku, postojala je mala Država Veringijevih koju je vodio kraljić po imenu Versko. Njeni žitelji bili su drugačijeg porekla i govorili različitim jezikom. Sudeći po seljanima, Veringijevi su u svoje